

ARCHEOLOGIE EN BODEMSANERINGEN UNIEKE SAMENWERKING IN GRONINGEN

JanAbrahamse

Dat de afdeling Milieutoezicht van de gemeente Groningen en de Stichting Monument en Materiaal contact met elkaar kregen was onvermijdelijk. Albei onderzoeken ze de vervuiling die is achtergebleven ten gevolge van bewoning. Toch is er een voor Nederland unieke samenwerking in het verzamelen van informatie over de bodem. De afdeling Milieutoezicht werkt sinds medio '81 aan bodemverontreiniging en in die vijfjaar zijn zo'n 50 lokaties gesaneerd. Momenteel zijn er 22 ernstige gevallen in behandeling.

En passant worden kleine sanerinkjes meegenomen, de eerste helft van 1986 zo'n 20 stuks. Het buro bodem van Milieutoezicht heeft 2 mensen in dienst. Bijzonder weinig als men zich realiseert dat er een lijst met 600 lokaties binnen de gemeente is waar mogelijk verontreinigingen kunnen zijn. Vaak wordt ook een ingenieursburo ingeschakeld. De Stichting Monument en Materiaal doet sinds 1984 archeologisch onderzoek in Groningen met een zevental vrijwilligers. De Stichting heeft geen

opgravingsbevoegdheid, maar ontleent deze aan het Biologisch-Archeologisch Instituut, dat ook de wetenschappelijke begeleiding geeft. De medewerkers zijn vooral geïnteresseerd in lokaties binnen de Groningse diepenring. Daar zijn zo'n 15 lokaties onderzocht als ook een aantal straten waar riolering werd vernieuwd, zoals Ebbingestraat, Pelsterstraat, Gelkingestraat en Carolieweg. Dat is hard nodig want behalve de stadswallen en de 3 grote kerken (Martini-, Walburg- en A-kerk) is er bijzonder weinig kennis van het (pre-)historische Groningen. In dit interview een gesprek met Wout Veldstra, inspekteur milieutoezicht en hoofd van het buro bodem en belast met het bodemonderzoek, de controle op de Wet Chemisch Afval en begeleiding bij de bodemsanering in Groningen, Hans Vlaar, werkzaam bij hetzelfde buro en Gert Kortekaas, bestuurslid van de Stichting Monument en Materiaal en student archeologie.

Wout Veldstra: Ga jij nog iets met het Wigboldus-terrein aan de Friese Straatweg doen? Daar ligt een scheepswerf.

Gert Kortekaas: Weet je hoeveel houtresten er zijn?

W. V.: Ik weet alleen dat er teer zit.

G.K.: Ja, een scheepswerf lijkt me wel wat. Ik probeer hier ook het Scheepvaartmuseum voor te interesseren.

Deze dialoog is karakteristiek voor de samenwerking van beide bodemonderzoekers.

Hoe is jullie samenwerking tot stand gekomen?

W.V.: We kwamen elkaar zo'n 2 jaar geleden voor het eerst tegen op een lokatie in de Oosterpoortwijk. Daar werden nieuwe woningen geplaatst op een gebied waar gesloopt werd. Omdat er bedrijfjes gevestigd waren, hebben we een milieu-technisch onderzoek gedaan, waaruit bleek dat er een ernstige loodverontreiniging was. Daarvoor moesten we graven en toen bleek Gert daar ook bezig te zijn.

G.K.: Ik vond daar ploegsporen van zo'n 4500 jaar geleden. We hebben het terrein helemaal opgegraven en twee wereldreords gevestigd, nl. het langst opgegraven ploegspoor en het grootste opgegraven terrein met ploegsporen uit die tijd.

Industrieel-chemisch archeologen

Zijn er nog andere voorbeelden?

Hans Vlaar: Een nieuwbouw-lokatie in de Schoolstraat/Poelstraat; daar heeft een fietsenfabriek bestaan met een lakkerij. Bij het milieukundig bodemonderzoek vonden we een venige substantie die we niet thuis konden brengen, maar Gert vond uit dat het een beerput uit de 17e eeuw was.

G.K.: Dat was heel bijzonder. Niet alleen omdat er veel huisraad en scherven in werden gevonden, maar vooral ook omdat beerputten uitermate zeldzaam zijn in Groningen. In Groningen was het gebruik van beerputten zo goed als onbekend. Het huisvuil werd opgehaald en weggevoerd. In zo'n beerput vind je menselijk afval en weggegooide gebruiksvoorwerpen.

W. V.: En wij doen eigenlijk hetzelfde, wij zijn een soort industrieel-chemisch archeologen.

Wat is de aanleiding om onderzoek te doen?

G.K.: Overal waar gebouwd wordt gaan wij graven. De situatie is op het ogenblik zo dat je je niet kunt veroorloven iets te missen. Het woningbouwprogramma loopt als een trein. We hebben het geluk dat de lokaties na elkaar komen en niet tegelijkertijd.

W.V.: Wij zijn niet systematisch aan het werk. Het is

Gert Kortekaas, Wout Veldstra en Hans Vlaar (u/nr) bekijken een uitgeboord grondmonster op het Agrunol-terrein te Groningen

nog de periode van branden blussen. Wel zouden we graag iedere verdachte lokatie grondig willen onderzoeken, maar het ontbreekt aan geld en menskracht. In een bepaald jaar komt een woningbouwprogramma tot stand. In het jaar daarvoor krijgen wij dat programma te zien. Wij beoordelen naar aanleiding van onze lijst van verdachte lokaties uit het historisch onderzoek van de archieven van deze eeuw of er een bodemonderzoek noodzakelijk is.

H.V.: Ook tijdens de sloop controleren we regelmatig, zo kun je olieverontreiniging tegenkomen (zien of ruiken).

W.V.: Soms durven wij echter een verklaring af te geven dat er geen onderzoek nodig is.

Loop je bij een klandestiene lozing de kans dat de verontreiniging blijft zitten?

G.K.: Als het goed is komen wij hem dan tegen.

En dat is wel eens gebeurd?

G.K.: Ja, in de Hadewikerstraat, een waterput die gevuld was met verfstenen en andere troep.

Hebben jullie die uitgegraven?

W.V.: Die hebben we laten zitten, omdat we te laat waren. Onze historische informatie was onvoldoende. Er had een verffabriek gezeten. Die put zit er nog omdat je er niet meer bij kunt. Met de hand zou het af te graven zijn, maar dan moet je de grond door de huizen afvoeren.

H.V.: In de Slademmerstraat waren we gelijktijdig aan het werk en dan kun je rekening met elkaar houden en bespaar je kosten.

W.V.: Er was daar een olieverontreiniging van een voormalig garagebedrijf.

G.K.: Het was een van de oude lopen van de Drentse A en daarnaast was een oeverwal waar een verharde weg overheen liep. Toen we wilden boren hoe diep de Drentse A hier was uitgeschuurd, stootten we op olie.

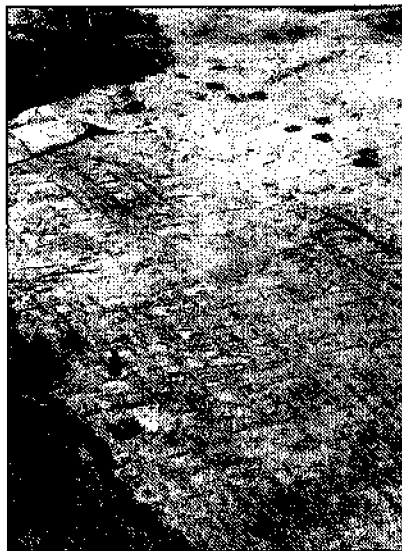
Glasblazer uit de 17e eeuw

H.V.: Op het Kattendiep zit een olieverontreiniging afkomstig van de Muller Textiel fabriek. Er zitten twee grote, waarschijnlijk lekkende, tanks in de bodem. Verder zijn er sporen zichtbaar van een lichtreklamefabriek.

G.K.: Wij hebben daar een glasblazerij gevonden uit het eind van de 17e eeuw: een oven en veel glasafval, dat is leuk, want er was geen glasblazer bekend in Groningen.

Verschillen jullie (graaf)technieken niet erg?

W.V.: Tijdens de onderzoeksfase wel, want dan doen wij proefboringen. Met het historisch onderzoek komen we elkaar soms tegen in archieven. Tijdens de sanering moet je heel zorgvuldig afgraven en dan ver-

Opraving in de Oosterpoortwijk te Groningen, juni 1985. Op de achtergrond de oliepelmolen 'Vredelust' uit 1780, op de voorgrond ploegsporen uit het late neolithicum, zo'n 5000 jaar geleden.

schillen de methoden niet veel. Wij graven meestal tot het grondwatermivo en dat varieert sterk. Op de Hondsrug zit het wel tot 5 m en aan de rand van de stad staat het grondwater tot aan het maaiveld.

Kun je ook Da infrarood bodemverontreiniging opsporen?

W.V.: Dat kan, maar het is zeer kostbaar. Je hebt ook

grondradar, maar ook dat kun je alleen gebruiken als je een ongestoord profiel hebt en in de stad begin je daar dus helemaal niets mee. Ook is er een elektrochemische methode, maar dan moet de aard van de verontreiniging daar toe leiden. Binnen de bebouwde kom heb je daar weinig aan.

Testcase

Hoe gaat de samenwerking verlopen bij de grootste bodemsanering: het Agrunolterrein?

G.K.: Dat wordt een testcase voor de samenwerking. We hebben nog geen onderzoek kunnen doen, maar het ploegsporenveld van 4500 jaar geleden kan ook hier liggen op zo'n 4 m diepte.

W.V.: Dat wordt voor ons een record. Je werkt daar met veel risico's. Je moet daar werken met gasdichte pakken en gasmaskers.

Opraving op de hoek van het Gedempte Kattendiep en de Kleine Peperstraat te Groningen, juli 1986. Hier bevindt Ach de oven van een glasblazer uit de 17e eeuw. Links is het stookgat te zien, vervolgens het ovengedeelte en de koehamer.